

УДК 159.9:373.2.013.77-051

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВИХОВАТЕЛЯ
ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В КОНТЕКСТІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
БАТЬКІВ ДО ДАНОЇ ПРОФЕСІЇ**

Балицька І.М.

**вихователь – методист Житомирського закладу дошкільної освіти № 52,
науковий кореспондент лабораторії психології дошкільника,
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України**

У статті розглядаються психолого-педагогічні засади формування ціннісного ставлення батьків до професійної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу. Здійснено аналіз понять, які створюють психологічний портрет сучасного вихователя. Визначено зміст професійних ціннісних орієнтацій педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів.

Розкрито складові індивідуального стилю професійної діяльності вихователя, особливості педагогічного іміджу сучасного педагога, роль психологічної компетентності вихователя як органічної складової педагогічної майстерності. Розглянуто мотиви, які мають найбільше практичне значення у діяльності вихователя. Відзначено, що психолого-педагогічна просвіта батьків вихованців сприяє налагодженню ефективної взаємодії з вихователями дошкільного закладу. Підкреслено, що сучасний вихователь має гнучко адаптуватися до нових умов співпраці з батьками, до взаємодії з дітьми, швидко змінюватися у відповідь на можливі запити суспільства.

Ключові слова: *цінності, ціннісне ставлення, психологічні знання, психологічний портрет, індивідуальний стиль професійної діяльності, педагогічний імідж, психологічна компетентність педагога, мотиви, професійні здібності, психологічна просвіта батьків, культура мовлення вихователя.*

Балицкая И.Н. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ СОВРЕМЕННОГО ВОСПИТАТЕЛЯ ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ К ДАННОЙ ПРОФЕССИИ.

В статье рассматриваются психолого-педагогические основы формирования ценностного отношения родителей к профессиональной деятельности воспитателя дошкольного заведения. Осуществлен анализ понятий, которые формируют психологический портрет современного воспитателя. Определено содержание профессиональных ценностных ориентаций педагогов дошкольных учебных заведений.

Раскрыто составляющие индивидуального стиля профессиональной деятельности воспитателя, особенности педагогического имиджа современного педагога, роль психологической компетентности воспитателя как органической составляющей педагогического мастерства. Рассмотрены мотивы, которые имеют наиболее практическое значение в деятельности воспитателя. Отмечено, что психолого-педагогическое просвещение родителей благоприятствует становлению эффективного взаимодействия с воспитателями дошкольного учреждения. Подчеркнуто, что современный воспитатель должен уметь гибко адаптироваться к новым условиям сотрудничества с родителями, к взаимодействию с детьми, быстро меняться в ответ на возможные запросы общества.

***Ключевые слова:** ценности, ценностное отношение, психологические знания, психологический портрет, индивидуальный стиль педагогической деятельности, педагогический имидж, психологическая компетентность педагога, мотивы, профессиональные способности, психологическое просвещение родителей, культура речи педагога дошкольного заведения.*

Balitskaya I. M. PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF A MODERN TEACHER OF A PRESCHOOL INSTITUTION IN THE CONTEXT OF THE VALUE ATTITUDE OF PARENTS TO THIS PROFESSION.

The article deals with the psychological and pedagogical principles of formation of the value-oriented attitude of parents to the professional activity of pre-

school institution teachers. Concept analysis that creates the psychological portrait of a modern pre-school teacher is carried out. The content of value-oriented professional attitudes for pre-school institution teachers is also determined.

The article reveals the main components of the individual style of the professional activity of the educator. The peculiarities of the pedagogical image of the modern teacher, the role of the psychological competence of the educator as a component of pedagogical skill are revealed. The motives of the most practical importance in the activity of the educator are considered in this paper. It is noted that psychological and pedagogical education of parents of the pupils helps to establish effective interaction with the teachers of pre-school establishments. It is emphasized that the modern educator must flexibly adapt to new conditions of cooperation with parents, interact with children and quickly change in response to possible demands of the society.

Keywords: *value attitude, psychological knowledge, psychological portrait, individual style of professional activity, teacher's psychological competence, motivation, professional abilities, education of parents.*

Актуальність та постановка проблеми. В умовах демократизації, духовно-інтелектуального відродження, зростання культурно-просвітницької активності та національної самосвідомості суспільства активізується проблема відродження морально-етичних цінностей українського народу, поважного ставлення до професії «Вихователя», яке існувало в нашій етнічній культурі.

Завдяки загальним позитивним тенденціям розвитку дошкільної освіти дошкільні навчальні заклади зорієнтовані на такі пріоритети, як особистісна спрямованість (не лише на дитину, а й на батьків і педагогів), відкритість змісту, форм, методів роботи. Насамперед важливо змінити об'єкт-суб'єктні відносини, тобто усвідомити самим та переконати членів родини, що вони є суб'єктами освітнього процесу. Безпосередня взаємодія батьків з вихователями і дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю і сприяє формуванню ціннісного ставлення батьків до професійної діяльності вихователя ДНЗ.

Формулювання мети статті. Представити психолого-педагогічний образ сучасного вихователя та висвітлити психологічні чинники ціннісного ставлення батьків до професійної діяльності вихователя ДНЗ.

Виклад основного матеріалу статті. Проблема вивчення ціннісної сфери особистості в даний час набуває все більш комплексний характер. З позиції культурологічного підходу, цінності – це компонент культури. На думку А. Здравомислова, світ цінностей – це сфера духовної діяльності людини, його моральної свідомості, його уподобань. Цінності – регулятивні компоненти будь-якої культури, що втілюють ідеали і уявлення про еталони. Вчені відзначають тісний зв'язок даного поняття з поняттям «оцінка». Оцінка може змінюватися, що обумовлює процес переоцінки цінностей людини. У результаті багаторазових оцінок складаються норми і принципи життєдіяльності [8, с. 235]. *Ціннісне ставлення* є своєрідним «фільтром», через який проходять тільки ті оцінки, які близькі самому суб'єкту. Аналіз психолого-педагогічної та філософської літератури дозволяє встановити наступне: *ціннісне ставлення* являє собою сукупний культурно-історичний і індивідуальний досвід, що складається в процесі життєдіяльності. Вищим рівнем розвитку ціннісного ставлення є духовний, на якому соціальні норми, моральні закони стають внутрішніми регуляторами поведінки особистості. Ціннісні відносини динамічні, мобільні і мінливі. *Формування ціннісного ставлення* – складний процес, який реалізується за допомогою різних психологічних механізмів. Більшість вчених наголошує на тому, що ціннісне ставлення формується під впливом реальної життєвої практики при наявності внутрішньої активності людини.

Аби у сучасних молодих батьків формувалося об'єктивне ставлення, зокрема, *ціннісне ставлення до професії вихователя дошкільного закладу*, педагогу потрібно не лише володіти психолого-педагогічними знаннями, а й вміти грамотно презентувати перед батьками особливості педагогічної діяльності, дотримуватися демократичного стилю спілкування, вміти не лише «слухати», а й «чути» звернення і запити батьків, вміти взаємодіяти з різними

соціальними категоріями батьків, враховувати їх рівень психолого-педагогічної грамотності, намагатися встановити з батьками вихованців довірчі відносини, дотримуватися єдності виховних вимог у родині та у дошкільному закладі. І головне – це повага до гідності дитини, повага до батьків і повага до самого себе. Вихователь дошкільного закладу і батьки вихованців – це не суперники, не конкуренти, а партнери, у яких спільне завдання – реалізація особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти, прилучення дітей до системи цінностей, культури, традицій українського народу, формування у дошкільників цілісної картини світу, забезпечуючи при цьому гармонійний розвиток дитини.

Активний перехід вихователів до гуманістичної позиції у розвитку, вихованні і навчанні зумовив попит на *психологічні знання*. На даний час психологія є першою помічницею вихователя дошкільного закладу, який прагне успішно організувати педагогічний процес на гуманістичних засадах. Психологія розвивається швидкими темпами і її досягнення повинні стати надбанням сучасного педагога. «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, – писав К. Ушинський, – то вона повинна перше пізнати її також в усіх відношеннях». Педагогіка може успішно розробити план виховання цілісної особистості, якщо спиратиметься на весь комплекс наук про людину, центром якого є психологія: «Ми не кажемо педагогам, дійте так чи інакше, але кажемо їм, вивчайте закони психічних явищ, якими хочете керувати, і дійте, зважаючи на закони й обставини, у яких ви хочете їх застосувати».

Удосконалення роботи, спрямованої на налагодження взаємин вихователя з батьками дошкільників, можна здійснювати в різних напрямках. Найголовніші з них: гуманізація змісту і форм роботи з сім'єю; гармонізація взаємовідносин педагогів і батьків; підвищення ефективності прийомів і засобів впливу на сім'ю. Гуманізація змісту і форм роботи із сім'єю неможлива без прийняття педагогом дошкільного закладу ідеї гуманізму як провідної, визначальної. Оскільки гуманізм – це насамперед визнання цінності

людської особистості, її права на вільний розвиток, на реалізацію своїх здібностей, процес удосконалення доцільно розпочати з критичної переоцінки вихователем типової для нього педагогічної позиції, ціннісного ставлення до батьків своїх вихованців. **Ціннісне ставлення виявляється:** в умінні надавати представникам сімей право на власну, навіть не схожу (іноді протилежну) позицію, точку зору, систему цінностей; у здатності інформувати батьків не лише про обов'язки по відношенню до дитячого садка, а й про їхні права; у готовності позитивно ставитись до проявів батьківської ініціативи та творчості, стимулювати та заохочувати їх; у відмові від звички розглядати сім'ю як безвідмовного і слухняного партнера, у сповідуванні ідеї «рівного партнерства»; в умінні не лише навчати батьків, а й вчитись у них; у здатності підтримувати у батьків почуття своєї самоцінності, самоповаги, значущості; у зваженому підході до визначення змісту роботи з батьками, в умінні орієнтуватися на їхнє замовлення; у звичці планувати спілкування з батьками, прогнозувати його характер і можливі наслідки; у схильності до проявів гуманізму – привітності, турботи, готовності допомогти; у розумінні специфіки сім'ї, особливо призначення родинного виховання [3, с. 22].

Яким же має бути сучасний вихователю дошкільного закладу? Спробуємо створити його психологічний портрет. **Психологічний портрет** сучасного вихователя дошкільного закладу включає такі складові: професійний імідж та індивідуальний стиль; психолого-педагогічні здібності; стиль педагогічного спілкування; педагогічний такт; психологічні знання; психолого-педагогічна компетентність; високий рівень комунікативної компетентності; наявність педагогічної емпатії; педагогічна творчість; високий рівень пізнавальної активності; наявність мотивів саморозвитку та самоствердження; володіння навичками конструктивної взаємодії.

Набуття вихователем **індивідуального стилю професійної діяльності** дає змогу усвідомлено формувати образ педагога, який відображає його внутрішній світ, розкриває найяскравіші якості особистості. Йдеться про професійний імідж. **Педагогічний імідж** (англ. image – образ) – емоційно

забарвлений стереотип сприймання образу педагога у свідомості вихованців, їх батьків, колег, а також у масовій свідомості. При формуванні іміджу педагога реальні якості тісно переплітаються з тими, які приписує йому оточення. Імідж охоплює зовнішність, манеру одягатися, стиль спілкування, поведінки, мислення. Інакше кажучи, це мистецтво «керувати враженнями» (Е. Гофман). Імідж вихователя має відображати його харизматичні риси – найпривабливіші якості, які асоціюються з індивідуальністю людини і охоплюють соціально-персональні характеристики. Завдяки харизматичним якостям вихователь здобуває визнання, успіх, авторитет. Практика свідчить, що нерідко інтерес аудиторії до своєї особистості педагога-початківці підтримують або екстравагантністю – незвичністю вигляду, манер, або епатажем – вульгаризованою формою іміджу. Для досягнення відповідного іміджу потрібно насамперед об'єктивно визначити свої переваги і вдало використовувати їх. Педагог формує морально-етичні погляди й смаки своїх вихованців. Будь-яка деталь у його зовнішньому вигляді й поведінці має виховне значення. «Я повинен бути естетично виразним, — писав А.С. Макаренко, – тому я ні разу не вийшов з брудними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск, у міру сили та змоги, звичайно». Не менш важливо навчитися дивитися на себе очима інших людей, оцінювати свою харизматичність, уміти себе «подати» – самопрезентуватися. Самопрезентація (лат. *praesentatio*, від *praesento* – передаю, вручаю) – вміння людини подати себе з найкращого боку, викликати почуття довіри до себе і зберегти його. Імідж вихователя впливає на успішність його самопрезентації. Зокрема, перше враження про людину складається саме під впливом її зовнішнього вигляду. Одяг, взуття, макіяж, аксесуари – все це створює її образ. Зовнішній вигляд педагога має бути естетично виразним: привітна усмішка, стримані рухи, плавна хода, правильна постава тощо. Отже, вихователь дошкільного закладу повинен мати власний «почерк», володіти персональними манерами і особливим ставленням до розвитку, навчання і виховання. Якщо педагог не зміг виробити індивідуальний стиль у своїй

професійній діяльності, то він не зможе зайняти чітку авторську позицію в освітньому просторі.

Професійно важливі якості особистості вихователя – якості, які необхідні для ефективного виконання ним завдань розвитку, навчання і виховання дітей. Професійні та особистісні якості вихователя посідають центральне місце у процесі виховання та є основною умовою його результативності. Найважливішу роль відіграють гуманізм та любов до дітей, а також якості, що відображають загальну спрямованість його особистості – соціальна зрілість, громадянська відповідальність, високорозвинені інтереси, самовіддане ставлення до професії. Також вихователь дошкільного закладу повинен мати організаторські здібності – ініціативність, діловитість, вимогливість, рішучість. Запорукою та складовою частиною процесу взаєморозуміння й успішної співпраці вихователя з дітьми та батьками є комунікативні якості педагога – здатність до діалогічного спілкування, привітність, відкритість, доброзичливість, чуйність, уважність. Важливими також є експресивні якості – оптимізм, емоційна сприйнятливність, виразність мовлення, почуття гумору. Усі перелічені та інші якості вихователя у процесі його діяльності постійно розвиваються та вдосконалюються. Професійно зрілий педагог поєднує прагнення до нового і дбайливе ставлення до досвіду старших колег. Умовою наявності та розвитку всіх вищезазначених якостей, безумовно, є фізичне та психічне здоров'я, а також професійна працездатність педагога [1, с. 49].

Не менш важливою є **психологічна компетентність педагога** – органічна складова педагогічної майстерності; в актуальному стані виступає необхідною умовою ефективної взаємодії всіх учасників виховного процесу, професійної самореалізації педагога та досягнення освітньо-виховних цілей з огляду на продуктивне використання психологічних знань в інтересах розвитку дітей і прилучення їх до духовних цінностей. Психологічна компетентність педагога має тривірневу структуру, до якої входять когнітивний, операційний, комунікативний компоненти. Здатність вихователя

успішно застосовувати психологічні знання ґрунтується на взаємодії всіх трьох компонентів. Експериментальні дослідження (О. Ю. Осадько, С. П. Тищенко) психологічної компетентності педагогів, які займають у навчально-виховному процесі гуманістичну позицію, виявили ті сфери психічної реальності, які були предметом пізнання цієї групи педагогів та об'єктів їх психолого-педагогічних впливів:

- Ціннісно-смісловне поле знань світоглядного характеру: людська гідність, національна гордість, потреба у пізнанні, сприйняття майбутнього (ідеали, ціннісні орієнтації, очікування);
- Рецептивне поле емпатійних знань, які ґрунтуються на здатності педагога проникати у внутрішні емоційні стани дитини, адекватно сприймати її переживання, виявляти співчуття до неї та розв'язувати конфліктні ситуації на партнерській основі;
- Рефлексивне поле прогностичних знань педагога, спрямованих на аналіз та оцінку ефективності власної професійної діяльності.

Перед педагогом дошкільного закладу стоїть завдання систематично підвищувати рівень власної психолого-педагогічної просвіти. Також підтримувати у батьків потребу в спеціальних психолого-педагогічних знаннях щодо розвитку і виховання дитини. Природна інтуїція батьків як найперших і найголовніших педагогів дитини дає більше позитивних результатів, коли спирається на їхню *психологічну компетентність*. Вимоги до психологічної компетентності педагога постійно зростають, що пов'язано, зокрема, із новими соціальними запитами до рівня освіченості сучасного вихователя. Підвищити рівень психологічної компетентності лише за рахунок збільшення обсягу психологічних знань неможливо. Потрібна перебудова ідейних настанов вихователів, «звільнення» їх від обов'язкових виховних стандартів, переорієнтація на нові цінності в інтересах розвитку особистості кожного вихованця як суб'єкта життєтворчості і носія здібностей [1, с. 60].

Людину до діяльності спонукає зазвичай не один, а кілька мотивів. Кожен із них має різну спонукальну силу. Проаналізуємо мотиви, які мають найбільш практичне значення у діяльності вихователя. **Мотив самоствердження** (прагнення утвердити себе в соціумі) пов'язаний з почуттям власної гідності, честолюбством. Інколи прагнення до самоствердження відносять до мотивації престижу. Таким чином, прагнення до самоствердження, до підвищення свого формального та неформального статусу, до позитивної оцінки своєї особистості – істотний мотиваційний фактор. **Прагнення до саморозвитку, самовдосконалення** – це важливий мотив, який спонукає нас багато працювати і розвиватись. Що ж заохочує людину до розвитку? На думку А. Маслоу, це прагнення до цілковитої реалізації своїх здібностей, впевненість у собі, здатність відчувати свою компетентність. Інколи так буває, що педагог ніби розривається між прагненням до руху вперед та прагненням до самозбереження і безпеки. З одного боку, він прагне до чогось нового, а з іншого – страх перед небезпекою і чимось невідомим стримують його рух уперед. Також у педагогічній діяльності вихователя важливе місце займає **мотив афіліації** (від англ. affiliation – приєднання) – це прагнення до встановлення або підтримання стосунків з іншими людьми, прагнення до контакту і спілкування з ними. Сутність афіліації полягає в самоцінності спілкування. Афіліативне спілкування – це таке спілкування, яке приносить задоволення, захоплює, подобається людині. Метою афіліативного спілкування може бути прагнення здобути симпатію партнера зі спілкування [5, с. 21].

Вагоме місце у створенні психологічного портрету вихователя займають **педагогічні здібності** – сукупність психічних особливостей педагога, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. До них відносимо **толерантність**, чутливість до людини, до особистості, яка формується. З нею тісно взаємодіють **комунікативність** (потреба у спілкуванні, здатність легко налагоджувати контакти, викликати позитивні емоції у співрозмовника й відчувати

задоволення від спілкування); *перцептивні здібності* (професійна проникливість, пильність, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину, її психологічний стан за зовнішніми ознаками); *динамізм особистості* (здатність активно впливати на іншу особистість); *емоційна стабільність* (володіння собою, самоконтроль, саморегуляція); *оптимістичне прогнозування* (передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній); *креативність* (здатність до творчості, генерування нових ідей, уникання традиційних схем, оперативного розв'язання проблемних ситуацій); *впливовість* (здатність вплинути на психічний і моральний світ дітей в певному напрямі, зближуватися з ними, здобувати довіру, любов і повагу, глибоко проникати у їхній внутрішній світ, проектувати його [7, с. 102].

Для вихователя дошкільного закладу у роботі як з дітьми, так і з батьками, важливо володіти *діалогічним видом спілкування*. Воно допомагає відкрити відмінну від власної реальність, тобто реальність іншої людини, її почуттів, уявлень, думок, реальність навколишнього світу. Тому діалогічне спілкування часто називають гуманістичним спілкуванням, яке характеризують такі принципи (К. Роджерс): конгруентність (узгодженість) партнерів по спілкуванню; довірливе сприймання особистості партнера; сприймання іншого учасника взаємодії як рівного; дискусійний характер спілкування; персоніфікований характер спілкування (від імені власного «Я»). Таке спілкування є найприйнятнішим з огляду на продуктивність міжособистісних контактів [4, с. 173].

Педагогічна ефективність мовлення вихователя залежить від рівня мовленнєвої культури. Правильна вимова, вільне оперування словом, відмова від вульгаризмів, провінціалізмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз, взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою — необхідні елементи мовленнєвої культури педагога. Жести мають бути органічними і доцільними,

поза має бути відкритою та витримана дистанція, яка створює ефект довіри. Іноді вираз обличчя й погляд впливають на дітей та батьків сильніше, ніж слова. Широкий діапазон почуттів виражають усмішка, вираз очей. Вихователю слід уважно вивчити можливості свого обличчя, виробити вміння користуватися виразним поглядом, уникати надмірної динамічності м'язів обличчя й очей («бігаючі очі»), а також і неживої статичності («кам'яне обличчя»). Звернутий до слухачів погляд створює візуальний контакт з ними.

Оволодіння вихователем *психологічними знаннями* – засвоєння понять і категорій, що стосуються природи психіки, закономірностей становлення особистості, механізмів розвитку її психічних якостей, є однією з найважливіших умов впровадження педагогами у практику гуманістичних принципів. Використання педагогом знань неможливе без впливу на цей процес його особистісних структур – переконань, ціннісних орієнтацій, інтересів, світоглядних принципів, життєвих стереотипів; «знання входять складовою частиною в усі психологічні якості, моральні переконання, естетичні погляди, свідомість» (Г.С. Костюк). Психологічні знання педагога несуть на собі відбиток його індивідуальності як суб'єкта взаємодії з вихованцями та їх батьками. Зміст цих знань та їх функціональні особливості залежать від тієї особистісної позиції, яку вихователь займає у освітньо-виховному процесі: авторитарно-директивної чи гуманістичної. *Авторитарно-директивна* позиція зумовлює високу стійкість помилкових перцептивно-оцінних та виховних стереотипів у свідомості педагога. Така позиція пов'язана із недостатністю знань про внутрішні психологічні причини невдач дитини та індивідуальні особливості її розумової, вольової, емоційної, перцептивної діяльності, а також рис характеру та світоглядних орієнтацій. І, навпаки, *гуманістична позиція* вихователя органічно пов'язана з таким рівнем його психологічних знань, які свідчать, що педагог усвідомлює здібності та можливості зростаючої особистості і разом з тим розуміє, які внутрішні перепони стоять на заваді їхньої реалізації, виявляє необхідні знання щодо вироблення відповідних стратегій, спрямованих на всебічне

укріплення та самоактуалізацію конструктивних витоків дитячого «Я» [1, с. 72].

Професійна компетентність поєднує в собі три основні сторони феномена педагогічної праці: педагогічну діяльність, педагогічне спілкування й прояви особистості педагога. Педагогічна праця - один із найскладніших видів людської діяльності. Такій діяльності притаманні умотивованість, цілепокладання, продуктивність. Сукупність умов, у яких педагог ставить цілі й приймає рішення, має назву **педагогічної ситуації** [2, с. 312].

Творчість педагога дошкільного закладу – здатність винаходити в процесі повсякденної професійної діяльності щось нове, комбінувати, видозмінювати, адаптувати відоме до вікових та індивідуальних особливостей конкретної дитини; гнучкість у виборі адекватних засобів впливу на дитину; пошук нестандартних способів розв’язання освітніх завдань; оригінальне доцільне застосування засобів стимулювання творчої ініціативи вихованців та їхньої пізнавальної активності. Інакше кажучи, творчість – це здатність не просто до вищого рівня професійної діяльності, а й до вдосконалення, перетворення та розвитку [6, с. 26].

Аналіз загального кола питань, які постають перед педагогами у дошкільному закладі, показує, що при всьому своєму розмаїтті вони зводяться до основних блоків: створення умов для інтелектуального, особистісного, емоційного, соціального розвитку дошкільників; допомога батькам у врахуванні індивідуальних особливостей дітей; підвищення рівня психологічної грамотності усіх учасників освітньо-виховного процесу; постійна турбота про створення сприятливого мікроклімату в дитячому колективі. Одне із завдань вихователя – допомогти батькам побачити власних дітей, зрозуміти їх, використати надбання психологічної і педагогічної наук з найбільшою ефективністю. Зокрема, однією з найбільш важливих ділянок роботи в дошкільному закладі є робота з сім’єю. Батьки за допомогою вихователів мають усвідомити, що співпраця дошкільного закладу і родини передбачає взаємну зацікавленість у встановленні і підтримуванні контактів,

взаємоповагу і готовність до взаєморозуміння, що у подальшому і формує ціннісне ставлення батьків до педагогічної діяльності вихователя. На нашу думку, мета *психологічної просвіти батьків* полягає у тому, аби привернути увагу батьків до власної дитини, допомогти зрозуміти вирішальне значення ранніх та дошкільних років розвитку особистості дитини, а також родинної атмосфери загалом у формуванні таких базисних якостей дитини як почуття впевненості, захищеності, вміння радіти, співчувати, виявляти творчу ініціативу, бути активним, дбати про доброзичливі стосунки з членами сім'ї, з друзями, вміти гідно поводитися в разі перемоги чи поразки. Батьки мають зрозуміти і відчутти необхідність певної психологічної компетентності для того, щоб сприймати дитину такою, якою вона є, ні з ким не порівнюючи її і не дорікаючи їй, допомогти їй щасливо провести дошкільні роки у родинному колі.

Висновки і перспективи. Отже, високопродуктивною педагогічною діяльністю може оволодіти лише та особистість, яка вміє швидко і ефективно здобувати, добудовувати або перебудовувати необхідну інформацію професійного і соціального змісту. Сучасний вихователь дошкільного закладу має гнучко адаптуватися до нових умов співпраці з батьками, до взаємодії з дітьми, швидко змінюватися у відповідь на можливі запити суспільства. Вихователю-професіоналу слід дотримуватися наступних законів філософії: 1) прагнеш ефективності у професійній діяльності - змінюйся, підлаштовуйся, адаптуйся; 2) виживає не той, хто сильніший і більше знає, а той, хто має здатність змінюватися у відповідь на можливе збурення, тому що різноманітність збурень стимулює різноманітність змін.

В. Сухомлинський зазначав, що саме від нас, дорослих, залежить, чи відчує дитина романтику й красу пізнання. Тому майбутнє не за вихователем-керівником, а за вихователем-партнером, організатором пізнання, відкривачем неосвоєного материка дитячої творчості, за вихователем, який вміє уникати шаблонності, стереотипності, одноманітності, байдужості. Отож, спробуймо

разом з батьками допомогти дитині зрозуміти саму себе, повірити у власні можливості.

Література

1. Психологічний довідник учителя: в 4 кн., кн. 3 / Упоряд. В. Андрієвська. Наук. ред. С. Максименка. Київ: Главник, 2005. 96 с. (серія «Психологічний інструментарій»).
2. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
3. Кононко О.Л. Сім'я і дитячий садок. Київ: Освітнянин, 1994. 88 с.
4. Орбан – Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2005. 446 с.
5. Занюк С.С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 304с.
6. Манилюк Ю.С., Тищук Л.І. Керівник, майстер, творець: складові професійного успіху : навч. – метод. посіб. для керівників дошкільних навчальних закладів, слухачів післядипломної педагогічної освіти. Житомир: ПП «Рута», 2013. 156 с.
7. Крылова Н.Б. Культурология образования. Москва: Народное образование, 2000. 272 с.
8. Введение в педагогическую деятельность: учеб. пос. для студ. высш. пед. учеб. заведений / А.С. Роботова, Т.В. Леонтьева, И.Г. Шапошникова и др.; под ред. А.С. Роботовой. Москва: Издательский центр: «Академия», 2002. 208 с.

References

1. Andriyevskaya, V. (Compiler) (2005). *Psychologichnyj dovidnyk uchytelja [Psychological guide of the teacher]*. S. Maksimenko (Ed.). (Vols. 1-4; Vol. 3). Kyiv: Glavnny`k. 96 s. [in Ukrainian].
2. Vlasova, O.I. (2005). *Pedagogichna psychologija [Pedagogical Psychology]*. Kyiv: Lybid'. 400 s. [in Ukrainian].
3. Kononko, O.L. (1994). *Sim`ja i dytjachyj sadok [Family and kindergarten]*. Kyiv: Osvityanyn. 88 s. [in Ukrainian].

4. Orban – Lembryk, L.E. (2005). *Social'na psyhologija [Social Psychology]*. Kyiv: Akademvydav. 446 s. [in Ukrainian].
5. Zanjuk, S.S. (2002). *Psyhologija motyvacii' [Psychology of motivation]*. Kyiv: Lybid'. 304 s. [in Ukrainian].
6. Manyljuk, Ju.S. & Tyshhuk, L.I. (2013). *Kerivnyk, majster, tvorec': skladovi profesijnogo uspihu [Leader, master, creator: components of professional success]*. Zhytomyr: PP «Ruta». 156 s. [in Ukrainian].
7. Krylova, N.B. (2000). *Kul'turologija obrazovanija [Cultural Studies of Education]*. Moscow: Narodnoe prosveshhenie. 272 s. [in Russian].
8. Robotova, A.S., Leontief T.V. & Shaposhnikova I.G. et al. (2002). *Vvedenie v pedagogicheskiju dejatel'nost' [Introduction to pedagogical activity]*. A.S. Robotova (Ed.). Moscow: Akademija. 208 s. [in Russian].

УДК 316.752 : 159.9,316.625

**ЦІННІСНО-СМИСЛОВА СФЕРА ПЕДАГОГА В АСПЕКТІ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Барсуковська М.В.

аспірантка Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

barmabm66@gmail.com

У статті обґрунтовується актуальність проблеми ціннісно-сміслової сфери педагога як аспекту психологічної готовності до педагогічної діяльності, як особливого виду самодетермінації, що змінює уявлення про сутність педагогічної праці в умовах суб'єкт-суб'єктної парадигми освіти. Охарактеризовано категорію «ціннісно-смілова сфера», як характеристику особистості, яка обумовлює системність і цілісність діяльності педагога. У статті презентовано огляд вітчизняних та зарубіжних підходів до термінологічного обґрунтування конструкту «психологічна готовність до педагогічної діяльності»; зроблено спробу розкрити сутність особистісно-професійного потенціалу та його важливого складника «ціннісні орієнтації»,

що є визначальними компонентами психологічної готовності до педагогічної діяльності.

Ключові слова: ціннісно-смилова сфера; психологічна готовність; педагогічна діяльність; самодетермінація, суб'єктна активність.

Барсуковская М.В. ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВАЯ СФЕРА ПЕДАГОГА В АСПЕКТЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.

В статье обосновывается актуальность проблемы ценностно-смысловой сферы педагога как аспекта психологической готовности к педагогической деятельности, как особого вида самодетерминации, что меняет представление о сущности педагогического труда в условиях субъект-субъектной парадигмы образования. Охарактеризовано категорию «ценностно-смысловая сфера», как характеристику личности, что обуславливает системность и целостность деятельности педагога. В статье представлен обзор отечественных и зарубежных подходов к терминологическому обоснованию конструкта «психологическая готовность к педагогической деятельности»; сделана попытка раскрыть сущность личностно-профессиональный потенциал и его важной составляющей «ценностные ориентации», которые являются определяющими компонентами психологической готовности к педагогической деятельности.

Barsukovska M.V. TEACHER'S VALUE-NOTIONAL SPHERE IN THE ASPECT OF PSYCHOLOGICAL READINESS TO PEDAGOGICAL ACTIVITY.

The article substantiates the importance of the problem of self-determination of pedagogical activity as a special kind of self-creation, of changing understanding of the nature of pedagogical work in the conditions of subject-subject paradigm of education, when the personality of the teacher becomes the main instrument of his activity. Self-determination is seen as an integrative professional pedagogical sense-forming characteristic which determines the systemic nature and integrity of the teacher's work. The article presents domestic and foreign approaches to terminological definition of the construct «selfdetermination of pedagogical activity»,